

for å få Nordahl inn i regjeringen, men slike forslag avviste han kategorisk.

Nordahl var en ubestridt LO-formann. Like selvfølgelig som Gerhardsen overtok partiledelsen i 1945, besatte Nordahl lederstillingen i LO. Og de neste 20 årene var det få tegn til omfattende opposisjon mot ham. Men en viss kritikk ble etter hvert rettet mot hans påståtte egenrådige lederstil. Litt er det nok i beskrivelsen av ham som en "streng diktator", et inntrykk som kunne få næring av en stil og arbeidsmåte mer preget av sterkt temperament og "rett fram-adferd" enn av smidig diplomati.

Konrad Nordahl ble både en energisk reformator og en slagkraftig forsvarer av arbeiderbevegelsens politikk og resultater. Han passet godt inn i arbeiderbevegelsens pragmatiske og udogmatiske strategi i etterkrigstiden. Og han var en typisk representant for en generasjon som så avskaffelsen av arbeidsløsheten og fattigdommem som arbeiderbevegelsens store bragd. Han hadde derfor lite til overs for mange av klageropene i det nye velferdssamfunnet og det han ironisk kalte "den fornemme nød".



*Parelius Mentsen (1902-1985) hadde nærmere 30 år som heltidstillitsmann i fagbevegelsen bak seg, da kongressen i 1965 valgte ham til ny LO-formann etter Nordahl. I nesten 20 år hadde han vært i LO sentralt, fra 1946 som LO-sekretær og fra 1950 som nestformann. Som leder av fagorganisasjonen viste han en utpreget legning for forhandling og kompromisser. Mentsen satt som LO-formann fram til 1969.*

**Trond Bergh**

## Parelius Mentsen

Det sto ingen samlende kronprins klar til å overta formannsvervet i Landsorganisasjonen da Konrad Nordahl gikk av i 1965. Flere mulige kandidater synes å ha vært inne i bildet, men LO-kongressen samlet seg til slutt om Parelius Mentsen. Han ble sittende bare én periode, og valget av ham kan ses som en kompromissløsning i dragkampen mellom andre sentrale kandidater. I så fall var dette ikke første gang LO måtte søke en kompromissløsning for å få valgt ny formann. Som vi har sett, var også Olav Hindahl en LO-formann som få egentlig ønsket, men som alle kunne samle seg om.

Valget av Mentsen var spesielt på flere måter. Han tilhørte Nordahls generasjon og var hele 62 år da han ble valgt til formann. Ingen hadde tidligere hatt så høy alder ved tiltredelsen. Snarere hadde LO alltid valgt unge formenn. Lian og Olsen var i slutten av 30-årene da de ble valgt, Hindahl og Nordahl (1939) tidlig i 40-årene.

Med Mentsen fikk LO en langt mer erfaren formann enn noen gang tidligere. Han hadde vært heltids tillitsmann siden 1936, da han ble sekretær for samorganisasjonen i Finnmark. I 1940 kom han til LOs Nord-Norge-kontor i Tromsø. På kongressen i 1946 ble han så valgt til LO-sekretær etter Gunnar Bråthen, som ble nestformann etter Lars Evensen. Og i 1950 rykket han opp som nestformann og etterfulgte altså nok en gang Bråthen, som nå ble arbeidsdirektør. Mentsen hadde i 1965 nær på 30 års erfaring bak seg som heltids tillitsmann i fagbevegelsen, hvorav nesten 20 år i LO sentralt.

Mentsen var, som det fremgår, i uvanlig grad det sentrale LO-apparatets mann. I motsetning til alle tidligere formenn hadde han aldri hatt noe sentralt tillitsverv i sitt eget forbund. Mentsen ble som anleggsarbeider først organisert i Norsk Arbeidsmannsforbund, men var det meste av sin tid medlem av Norsk Kommuneforbund. Det kan være grunn til å spørre om ikke denne noe uvanlige bakgrunn og erfaring nesten utelukkende som LO-apparatets mann, og ikke som representant for et særforbund, gav ham spesielle forutsetninger for formannsstillingen i LO. Hans utpregede legning for forhandlinger og kompromisser kan forstås i en slik sammenheng. Kanskje enda tydeligere enn Nordahl så han det som en hovedoppgave å forene de mange særinteressene i LO. Han sa det en gang selv slik: "Ingen gruppe må få fordeler på bekostning av andre. En må legge et helhetssyn til grunn og bestrebe seg på å finne fram til det rette skjæringspunktet eller balanseforholdet." Men også innen et helhetssyn måtte det prioriteres, og LO kom under Mentsen til å legge større vekt på lavlønnsspørsmålet enn under Nordahls siste år. Mentsen viste også spesiell interesse for likelønnsspørsmålet og lønns- og arbeidsvilkårene for skiftarbeiderne.

Et slikt erklært "helhetssyn" preget også Mentsens forhold til arbeidsgiversiden og til regjering og myndigheter. Han videreførte og konsoliderte den samfunnsøkonomiske ansvarlighet som hadde preget LO-ledelsen under Nordahl. Typisk nok aksepterte Mentsen det tekniske beregningsutvalget (Aukrust-utvalget) som for første gang trådte i virksomhet under tariffoppgjøret i 1966. Enda klarere enn under Nordahl, som til tider kunne uttrykke seg svært så kritisk om sosialøkonomene, aksepterte Mentsen det fagøkonomiske bidrag i tariffoppgjør og lønnspolitikk.

Som LO-sekretær og nestformann hadde Mentsen først og fremst arbeidet med tariffsaker. Som forhandlingsekspert spilte han en viktig rolle også under Nordahl, blant annet som

fast LO-representant i en lang rekke voldgiftsnemnder. Få, om noen, har hatt en så omfattende erfaring og så dyp innsikt i de tariffmessige bestemmelser og forhandlingsprosesser som Mentsen. Og han vant seg tidlig ry som en dreven og dyktig forhandler. Selv gav han uttrykk for at han hadde glede av å forhandle. Spesielt la han stor vekt på at en forhandler måtte vise tålmodighet, vise evne til å lytte og argumentere og avstå fra å vise opphisselse eller sinne.

Nordahls formannsperiode hadde falt sammen med Arbeiderpartiets lange, sammenhengende tid med regjeringsmakten. I hele Mentsens tid var det derimot borgerlig regjering. Det knyttet seg stor interesse til hvordan det partipolitiske rollebyttet ville slå ut. LOs arbeidsmetoder ble nok endret noe. Det ble ikke lenger så lett og naturlig å ta en telefon til statsministeren eller en statsråd. Forholdet til regjering og myndigheter ble noe mer formelt. Men realitetene endret seg lite. Først og fremst skyldtes det at regjeringens økonomiske politikk ikke avvek så mye fra den Arbeiderpartiet hadde ført. Men vi må også tro at Mentsen med sin rolige, lyttende og argumenterende arbeidsstil bidro til kontinuiteten - selv om han naturlig nok ikke la skjul på hva slags regjering han ønsket seg.

Den stagnasjon i rekrutteringen til LO som hadde inntrådt på slutten av 1950-tallet, fortsatte under Mentsen. Medlemstallet økte riktignok litt, men LO var fortsatt på defensiven både overfor de uorganiserte og de andre hovedsammenslutningene. På den annen side kom Mentsen, sammen med LOs nye nestformann, Tor Aspengren, til å arbeide aktivt for å modernisere fagbevegelsen. Mentsen var her særlig opptatt av de organisatoriske sider ved LO. Spørsmålet om forbundsstrukturen ble tatt opp igjen. Den organisasjonskomiteen som ble nedsatt i 1966, ble startpunktet på en prosess som på 1970- og 80-tallet omsider førte til at en del av LOs mange forbund slo seg sammen til større enheter.

Mentsen og Aspengren viste også spesiell interesse for forsikringsspørsmålet. Det var i Mentsens formannstid at ordningen med kollektiv hjemforsikring ble innført. Ved slik å utvide fagorganisasjonens omsorg for sine medlemmer skulle LO få et nytt trekkplaster overfor potensielle medlemmer. Det er imidlertid tvilsomt om ordningen påvirket rekrutteringen nevneverdig. Også på andre måter markerte LO nå et videre engasjement. Under Mentsen utvidet LO både sitt innenrikspolitiske og sitt internasjonale engasjement. Som et ledd i dette arbeidet og for å styrke rekrutteringen ble også



selve programprosessen i LO lagt om. I 1969 ble det for første gang utarbeidet et omfattende og samlet handlingsprogram for LO. Utarbeidelsen av dette programmet skulle utløse økt aktivitet og deltakelse i fagbevegelsens programutforming. Fagorganisasjonen skulle framstå både som mer vital og mer demokratisk.

Parelius Mentsen hadde selv neppe kjempet fram sitt kandidatur som LO-formann. Og han hadde ingen ambisjoner om å bli gjenvalgt i 1969. I det lengre historiske perspektiv ble han en overgangsfigur mellom Nordahl og sin markante etterfølger, Tor Aspengren. Men på sin måte kom også Mentsen til å sette et preg på LO som overlevde hans formannstid. Ikke minst kan det utvidede samfunnsengasjement og det mer omfattende og systematiske programarbeid føres tilbake til Mentsen og hans formannstid.

*Parelius Mentsen i samtale med tidligere statsråd Leif Granli på Arbeiderpartiets landsmøte i 1969. Til høyre Annemarie Lorentzen og Einar Gerhardsen. I hele Mentsens formannsperiode var det borgerlig regjering.*